

Thuiskomen

- Gewond terug van een missie
- Overlevende torpedering Junyo Maru

december 2012

10

‘Misschien zijn we thuis’

Er zijn veel films en liedjes gemaakt over de thuiskomst van militairen na uitzending. Dat de terugkomst niet altijd even gelukkig is, kunnen vele veteranen zelf navertellen. Een zoektocht door de veteranengeschiedenis levert tal van voorbeelden op van valkuilen bij de aanvankelijk zo blij geachte hereniging, bijvoorbeeld als de veteraan psychisch of lichamelijk gewond terugkeert. Of als het thuisfront geen idee heeft van de werkelijkheid van het front.

Door: Gielt Algra

Bijna iedereen in de veteranenwereld kent het lied *When Johnny Comes Marching Home* wel. Zo gauw iemand maar even de eerste noten hoort, volgen vrijwel stelselmatig de tekenen van herkenning. Het lied past ook in het rijtje van klassiekers die we allemaal al eens gehoord hebben, zoals *Waltzing Mathilda*, *We'll Meet Again* en *It's a Long Way to Tipperary*. Ondanks dat het lied al stamt uit de Amerikaanse burgeroorlog, werd en wordt het nog steeds veel ten gehore gebracht en zullen velen het kennen als melodie uit populaire films als *Born on the Fourth of July* en *Gone with the Wind*. De tekst van dit lied is geschreven door bandleider Patrick Gilmore in 1863 en gaat over de verwachte thuiskomst van de Union-

kapitein John O'Rourke, de verloofde van zijn zus. De tekst spreekt van een thuiskomst 'zoals die moet zijn voor elke veteraan die naar huis keert', waarbij 'zijn geliefde met iedereen uitloopt, hem toejuicht, hem bloemen toewerpt en de kerkklokken geluid worden'. De terugkomst naar huis is een moment dat standaard in elk veteranenverhaal, wanneer ook en waar dan ook ter wereld, terugkomt, net als het moment van afscheid, de vuurdoop en het verlies van kameraden.

Dat de terugkomst van een veteraan niet altijd even gelukkig is, kunnen velen zelf navertellen en bijzonder genoeg zit het ook in de geschiedenis van dit lied verborgen. De oorspronkelijke titel van het lied met deze melodie komt uit het Ierland van het begin van de negentiende eeuw. De titel van de oorspronkelijke versie is *Johnny I Hardly*

Knew Ye en gaat over de thuiskomst van een veteraan, die precies het tegenovergestelde lijkt te zijn van de versie uit 1863. In deze oorspronkelijke versie is Johnny gevlucht in het Engelse leger omdat hij in het katholieke Ierland van de negentiende eeuw zijn geliefde 'onwettig' zwanger heeft gemaakt. Hij keert bij haar terug als oorlogsinvalid, blind en zonder armen en benen. Zij belooft voor hem te zorgen omdat zijn lot anders zal zijn dat hij 'met een nap buiten te bedelen wordt gelegd', maar bezweert hem dat ze 'nooit hun zoons zullen krijgen'.

Verlies van ledematen

Alhoewel velen binnengehaald zullen zijn met het enthousiasme zoals in de versie uit de Amerikaanse burgeroorlog wordt geschetst, is het onontkoombaar dat elementen uit de tweede versie voor velen helaas ook deel van de geschiedenis zijn geworden. Een zoektocht door de cultuur van de veteranengeschiedenis levert tal van voorbeelden op van valkuilen die opdoemen bij de aanvankelijk zo blij geachte hereniging. In het geval van het verlies van ledematen lijkt dit een terugkerend fenomeen te zijn. De combinatie van het hartelijke onthaal en de deceptie van het verlies van ledematen komt dan ook in de beroemde veteranenverhalen herhaaldelijk naar voren. Het is bijna aandoenlijk, als het niet zo erg zou zijn, om te zien hoe bijvoorbeeld in de film *Born on the Fourth of July* uit 1989, de hoofdrolspeler, gebaseerd op de beroemde Vietnamveteraan Ron Kovic, bekeken wordt door zijn moeder als hij bij thuiskomst in zijn rolstoel uit de auto komt. Of hoe de moeder van de marineveteraan in de film *The Best Years of Our Lives* uit 1946

■ De terugkeer van Hr.Ms. Evertsen na de antipiraterijmissie in augustus van dit jaar.
Foto: ministerie van Defensie

■ De aankomst uit Nederlands-Indië van de Johan van Oldenbarnevelt in Amsterdam op 18 februari 1948. Foto: NIMH

kijkt als hij vanuit het strijdtoneel van de Pacific in de Tweede Wereldoorlog bij het ouderlijk huis aankomt met twee haken in plaats van handen. De overeenkomst in hun blikken is schrijnend. Ook de primaire reactie van de invalide veteranen bij hun thuiskomst, door te doen alsof het wel meevalt met hun handicap, komt even verdrietig over in beide verhalen. Hoewel ze afkomstig zijn uit verschillende oorlogen, vertonen ze toch zoveel gelijkenis. In extreme gevallen weigerden veteranen zelfs een thuiskomst. Leo van Bergen beschrijft in zijn boek *Zacht en eervol* hoe veel zwaargewonde veteranen na de Eerste Wereld-

oorlog het verblijf in een ziekenhuis of verzorgingshuis verkozen boven de hereniging met hun dierbaren. Zij waren zo monsterlijk verminkt dat als ze het al fysiek aankonden, ze het niet aandurfden hun geliefden ooit nog onder ogen te komen. Zij werden aangemeld op de verlieslijsten als vermist of overleden.

Tropenkolder

Andere veteranen, die waarschijnlijk maar beter wat langer in het hospitaal of behandelcentrum hadden kunnen verblijven, waren de getraumatiseerde veteranen. Het lijkt erop dat dit bijvoorbeeld opging voor de groep getraumatiseerde

en gerepatrieerde Indiëveteranen. In de publicatie *Oost West, Thuis Best*, over de opvang van de teruggekeerde Indiëveteranen, schreef Stef Scagliola het artikel 'Met tropenkolder in de polder' over de opvang van diegenen die met psychische problemen terugkeerden. Daarin lijkt het erop dat van de getelde 1.258 gerepatrieerden er bij 1.159 'een wonderbaarlijke genezing' was opgetreden. Zoveel konden er onmiddellijk naar huis gezonden worden bij aankomst. Achteraf wordt hierover terecht geconcludeerd dat de keuze om óf eindelijk, na al die jaren, weer naar huis te mogen óf eerst een toen nog als stigmatiserend

beschouwde behandeling te ondergaan, wellicht velen die eigenlijk een behandeling nodig hadden, heeft verleid zich beter voor te doen dan dat ze daadwerkelijk waren. Zij kwamen toen vaak met 'iets' thuis waar ze zelf en hun families achteraf veel spijt van gehad zullen hebben.

Met de veel vrijere seksuele moraal die er rondom de eeuwwisseling en de periode van de Eerste Wereldoorlog heerste, kwamen veel veteranen met nog iets anders thuis. Het aantal geslachtsziekten, met name

ander en krijgt te verstaan dat drie jaar wel een heel lange tijd is. Vervolgens belandt hij zelf bij een vrouw van wie de man sinds Stalingrad vermist is.

Omdraaien

Het toneelstuk *Draußen vor der Tür* zal wel voor altijd model staan voor het lot van de Duitse *Kriegsheimkehrer*. Hetzelfde dilemma komt ook terug in de film *Coming Home* met Jane Fonda en John Voight uit 1978. Zij zouden beiden een Oscar voor hun rol krijgen.

In het verhaal speelt Fonda een vrouw van een officier die dient in Vietnam. Terwijl hij weg is, gaat zij een relatie aan met een invalide Vietnamveteraan (John Voigt). Niet alleen voelt zij zich meer tot hem aangetrokken, ook haar denkbeelden ten aanzien van de oorlog zelf verschuiven in de richting van de kritische houding van haar invalide minnaar. Daarmee stond *Coming Home* niet alleen symbool voor de crises in het huwelijk, maar symboliseerde de film de totale trendbreuk in het denken in de Amerikaanse samenleving over de oorlog. Een samenleving waar nog zo vele veteranen in terug naar huis moesten zien te keren.

Ook in de eerder genoemde film *Born on the Fourth of July* is deze verandering in het denken een

moeilijk issue. Dat blijkt als de jongere broer het niet eens is met de teruggekeerde invalide veteraan Kovic, die zich in eerste instantie nog op de been tracht te houden door vast te houden aan alle retoriek rondom 'de noodzaak om het rode gevaar te stoppen'. Kovic veranderde later van mening waardoor hij juist aan de kant van zijn jongere broer kwam te staan en een van de voornaamste criticasters van de oorlog zou worden. Dat bracht hem vervolgens vooral in conflict met zijn moeder. Dit 'omdraaien' gebeurde in de literatuur ook al in het later verfilmde boek *Van het westelijk front geen nieuws* van Erich Maria Remarque. Wanneer hoofdrolspeler Paul Bäumer met verlof naar huis komt, is zijn vader trots op hem. Het liefst wil hij dat hij zijn uniform aanhoudt en met hem meegaat naar de

kroeg zodat hij aan de stamtafel kan opscheppen tegenover zijn vrienden. Bäumer is na jarenlange ellende in de loopgraven alle euforie verloren die ook hij had toen ze zich met de hele klas vrijwillig hadden gemeld. Hij gaat in burger mee en begrijpt uit de idiote tactische uiteenzettingen die deze huiskamerstrategen aan de stamtafel van zijn vader maken dat niemand beseft hoe de werkelijkheid van het westelijk front eruitziet.

Lekkere vakantie?

Het thuisfront begrijpt meestal niet wat de werkelijkheid was. Vaak heeft dat thuisfront ook niet meer dan gecensureerde brieven en de officiële verslaggeving als bron gehad en kan het dat ook eenvoudigweg niet begrijpen. Soms is te weinig informatie ook een boosdoener en menig Libanonveteraan kan anekdotes ophalen over opmerkingen bij thuiskomst als: 'Lekkere vakantie gehad?' en 'Mooi kleurtje heb je opgedaan.'

Als een veteraan terugkeert in zo'n slecht geïnformeerd thuisfront dat de tijd doorgelopen is met relatief weinig ontberingen, dan kan het bijna niet anders dan dat er vervreemding ontstaat. In zijn boek *De prijs van de eer* over de slag bij Verdun noemt Alistair Horne het hoofdstuk over de verlofgangers dan ook: 'In een ander land'. Hij citeert de Franse kapitein Delvert die met verlof in Parijs is, slechts een honderd kilometer verwijderd van Verdun. Vol bitterheid schrijft hij: 'Het leven is goed... Men kan begrijpen dat deze mensen achter het front berusten in de oorlog... Het is een troostrijke gedachte dat men er zeker van kan zijn dat als men omkomt in het prikkeldraad, dit verlies hen niet al te zeer zal raken.' Dit betekent niet dat als het thuisfront maar genoeg zelf moet doorstaan, het dan een beter welkom heeft voor de terugkerende veteraan. In zijn boek *Een tijd van leven en een tijd van sterven* beschrijft Remarque hoe een veteraan van het Oostfront op verlof tijdens de Tweede Wereldoorlog tevergeefs in Keulen zijn ouderlijk huis zoekt. Hij wordt boos aangesproken door het blokhoofd: 'Wij hebben hier in veertien dagen zes luchtaanvallen gehad, begrijpt u mijnheer de frontsoldaat? En jullie vervloekte beroeringen daarginds hebben de kantjes eraf gelopen. Gezond en vrolijk ben jullie, dat is aan alles te zien. Maar mijn vrouw. Zie je daar...'

■ De cover van de Panorama van 27 januari 1950. Afbeelding: privécollectie Bob Bronke

syfilis, dat de Franse veteranen hadden opgelopen, wordt nu als voornaamste factor gezien als verklaring van de terugval van het Franse bevolkingsaantal door de ontstane onvruchtbaarheid in de jaren tussen de beide wereldoorlogen.

Sneu was het ook, en dat is waarschijnlijk te licht uitgedrukt, als mannen terugkeerden, soms na jarenlange afwezigheid in krijgsgevangenkampen, om te ontdekken dat hun echtgenote of hun partner ondertussen een relatie met een ander was aangegaan. Dit komt prominent naar voren in het toneelstuk *Draußen vor der Tür* van de Duitse veteraan Wolfgang Borchert. Hoofdrolspeler Beckmann treft zijn vrouw aan met een

Bezorger van slecht nieuws

Een ander probleem van de terugkeer van de veteraan is dat hij ook de bezorger van slecht nieuws kan zijn. Hij is dan wel teruggekomen, maar hij kan dan ook het tragische nieuws overbrengen waar zo velen zo bang voor waren, over die anderen die niet meer terug zullen keren. In de Russische film *Het Wit-Ruslandstation* (*Beloroesski vokzal*) uit 1970 begraven enkele veteranen in de jaren zestig een van hun kameraden en komen zo jaren na de oorlog weer bij elkaar. In de laatste scene wordt in hun slaap de gemeenschappelijke herinnering van hun terugkeer opgehaald. Hierbij worden echte beelden vertoond van de aankomst van treinen uit het westen in Moskou, die allemaal op dit station aankwamen. De blijdschap is enorm, maar tegelijkertijd zie je overal verdriet als bevestigd wordt dat sommige echtgenoten, broers of zonen nooit meer zullen terugkeren. Nog jaren zullen er vrouwen op dit station posten en alle terugkerende militairen wanhopig ondervragen of hun echtgenoot misschien nog gezien is. Bij de beelden van *Die Heimkehr der*

Zehntausend (1955), waarbij de laatste tienduizend krijgsgevangenen in Duitsland uit Russische krijgsgevangenschap terugkeren, zie je dezelfde taferelen. Waar de in grote getale aanwezige burgerij op indrukwekkende wijze knielt en een gezamenlijk *Nun danket alle Gott* aanheft, betekent het voor vele anderen dat hun geliefde nu wel nooit meer zal verschijnen.

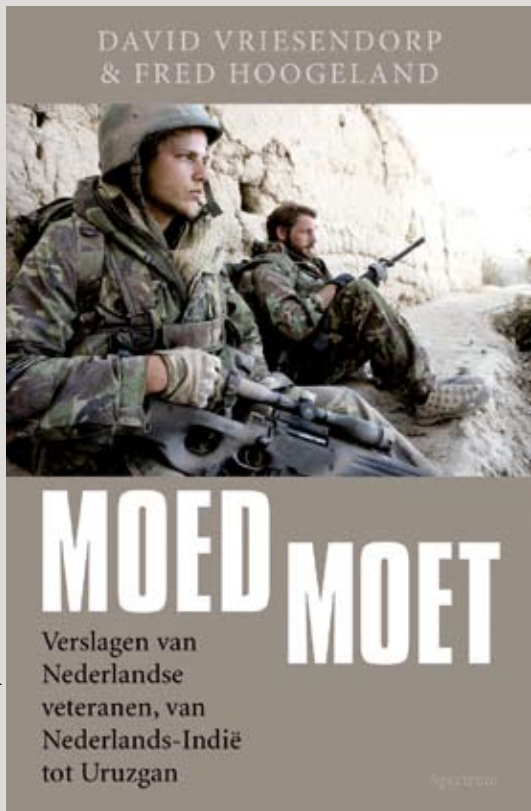
Goedmaken

Het onthaal bij de thuiskomst van een veteraan lijkt van groot belang te zijn voor het verdere leven van en de verwerking door de veteraan. Defensie lijkt dit goed te beseffen, wanneer men vandaag de dag de ontvangst op vliegveld Eindhoven in oenschouw neemt. Dat is wel eens anders geweest. Vooral sommige groepen Indiëveteranen kwamen er bekaaid van af. Waar veel van de oorlogsvrijwilligers nog een goed georganiseerd onthaal kregen, kon er bij de gemeente Ede bijvoorbeeld bij de later terugkerende Indiëveteranen nog geen plak cake van af.

In de op tv vertoonde Amerikaanse serie *Pacific* – over een groep mariniers

die tegen Japan strijdt – gaat het laatste deel over hun thuiskomst. Alles wat hier genoemd is, komt aan bod. Bij sommigen wordt in die aflevering lang stilgestaan. Toch is het meest trieste verhaal, en daar worden slechts enkele minuten aan besteed, dat van de flegmatieke Snafu. De marinier Merriel Shelton stapte in Louisiana uit de trein en er is helemaal niemand die op hem wacht. Ook in de Verenigde Staten is het besef gekomen dat de gebrekkige ontvangst goedge maakt moest worden. Voor de Vietnamveteranen hebben ze later alsnog een ‘Welkom Thuis Mars’ georganiseerd. In 1986 werd de grootse Welkom Thuis Mars in Chicago gehouden met meer dan 200.000 Vietnamveteranen en in 2011 vierden ze hiervan de 25-jarige verjaardag. Ron Kovic hield een speech tijdens de Democratische conventie in 1976 en vooraf, toen hij onder gejuich werd binnengehaald, sprak hij de gedenkwaardige woorden: ‘Misschien zijn we thuis.’

Enkele van de in dit artikel genoemde film- en muziekfragmenten vindt u op www.veteraneninstituut.nl/thuiskomst

UNIEKE PRIJSACTIE VOOR *MOED MOET* T/M 31 JANUARI 2013

In *Moed moet* spreken veteranen openhartig over de ethische en morele dilemma's die ze in oorlogs- of crisisgebieden tegen zijn gekomen, en over welke aspecten van leiderschap belangrijk zijn tijdens een missie.

Met bijdragen van o.a. Peter ter Velde, Marco Kroon, Peter van Uhm, Jelte Groen, John Titahena, Patrick Cammaert en Henk Kamp.

'Moed moet draagt bij aan meer erkenning voor het goede werk dat onze moedige militairen doen en gedaan hebben.' – Henk Kamp

Het boek *Moed moet* is speciaal voor lezers van *Checkpoint* tijdelijk in prijs verlaagd. In plaats van € 19,99 betaalt u t/m 31 januari 2013 slechts €17,50 en is bovendien de verzending gratis (alleen naar Nederlandse adressen).

Ga voor deze actie naar www.wazaa.nl/product/moed-moet en voer de actiecode **moed** in bij uw bestelling.

Boek met tips voor militairen, veteranen en het thuisfront

Na de missie

In de zomer van dit jaar verscheen het boek *Na de missie* met als ondertitel: *tips en tools voor militairen, veteranen en het thuisfront* van Michaela Schok en Erwin Kamp. *Checkpoint* sprak met de auteurs, die werkzaam zijn op het Veteraneninstituut, over het waarom van dit boek, dat ook als e-book verkrijgbaar is.

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Foto: Veteraneninstituut

Michaela Schok, die als onderzoeker/psycholoog aan het Kennis- en onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut (Vi) is verbonden, promoveerde in 2009. Voor haar proefschrift *Meaning as a mission* onderzocht ze hoe (1.500) veteranen terugkeken op hun militaire uitzendervaringen. Erwin Kamp is coördinator geestelijke verzorging op het Vi en ging als humanistisch geestelijk verzorger meerdere malen op uitzending. Schok hoorde tijdens haar onderzoek veel verhalen over hoe veteranen hun uitzending, maar ook wat daarna volgde, hebben ervaren. "Mijn proefschrift was vrij theoretisch en ik wilde meer doen met de verhalen die ik had gehoord. Ik heb tijdens mijn onderzoek veel kennis vergaard en wilde er in praktische zin iets mee doen. Niet lang daarna zag ik dat Erwin het boek *Raadsman, heeft u nog raad?* had geschreven. Een boek met verhalen over de mensen die hij had gesproken en begeleid. Ik dacht dat hij met zijn eigen uitzendervaring en zijn gesprekken met militairen en veteranen een goede aanvulling zou kunnen zijn op mijn kennis als onderzoeker met mijn psychologische bril. Daaruit zou het boek dat ik voor ogen had, kunnen ontstaan. Ik ben dus op hem afgestapt en heb gevraagd of hij samen met mij een boek wilde schrijven." Kamp was verrast en vereerd door het verzoek. "Wel vroeg ik me af of ik wel aan haar verwachtingen zou kunnen voldoen. Maar ik ben er ingestapt en we zijn aan de slag gegaan."

■ Auteurs Michaela Schok en Erwin Kamp tijdens Veteranendag 2012.

De Vi-medewerkers onderzochten of er al eerder boeken op dit gebied waren verschenen en ontdekten er een aantal in de Verenigde Staten. Schok: "In Nederland was er opvallend genoeg niets, dus hier is ruimte voor een dergelijk boek. We wilden ook dat het een waardevolle aanvulling zou worden en dat betekende dat we uiterst serieus en zorgvuldig te werk zijn gegaan. Of het ons is gelukt? Dat moet de lezer bepalen."

Wennen

Kamp: "We hebben het boek nadrukkelijk geschreven voor militairen, veteranen en het thuisfront. Als raadsman en uit eigen ervaring weet ik dat uitzendervaringen vormend zijn voor de mens die op missie is geweest. Ze leiden vaak tot meer inzicht in jezelf, anderen en de wereld om je heen. Dit proces vergt aandacht en tijd van de militair en zijn dierbaren, maar draagt uiteindelijk bij tot meer persoonlijke kracht en geestelijke groei."

De auteurs benadrukken dat het met de meeste militairen goed gaat als ze zijn teruggekeerd van een uitzending.

Kamp: "Ook al kost het de meeste mensen wel enige tijd om weer te wennen aan de thuissituatie in Nederland. Je ziet dat een klein aantal meer moeite heeft om de bijzondere ervaringen een plek te geven. Uit gesprekken met het thuisfront is mij gebleken dat zij op hun manier ook een soort van missie hebben gehad tijdens de afwezigheid van de militair. Daar is vaak geen aandacht voor. In dit boek komen alle aspecten van de uitzending aan de orde. Van vertrek tot terugkeer en ver daarna. Over de militair, de veteraan en het thuisfront.

opgedaan. Ook dát is belangrijk."

Schok vult aan: "Dat betekent niet dat we de negatieve effecten die een missie kan hebben onbesproken laten. Toch moet je niet problematiseren als het niet nodig is. We beschrijven dat zaken als PTSS, relatieproblemen, drank- of drugsmisbruik kunnen gebeuren. Dat niet alles alleen maar rozengeur en maneschijn is. Maar ik wil ook hier benadrukken dat het normaal is dat je nadenkt over je ervaringen tijdens een missie, dat het normaal is dat je de beelden die op je netvlies staan niet zomaar weg kunt

'Het is normaal dat je met je uitzending bezig blijft'

Het boek gaat over betekenisgeving aan de missie, over zingeving. We benadrukken de positieve kanten van een uitzending. Dat je kunt groeien door de ervaringen tijdens je missie, dat het iets doet met mensen en dat je die ervaring een plek moet zien te geven in je leven. Dat je als veteraan bijvoorbeeld van grote waarde kan zijn voor de arbeidsmarkt door de competenties die je hebt

schuiven. Dat het normaal is dat je met je uitzending bezig blijft. Wees er niet bang voor, maar geef het de ruimte en realiseer je dat het niet vreemd is dat je anders reageert op de extreme dingen die je hebt meegemaakt. Ik denk dat het helpt als je jezelf de ruimte geeft in plaats van je ervan af te keren. Maar ook dat je hulp vraagt als dat nodig is en niet denkt: ik kan het zelf wel af."

"Een onmisbaar boek. Wat ik fout deed las ik feilloos in dit boek. Ik wou dat het veel eerder was gepubliceerd."

— Oorlogsverslaggever Joeri Boom

Lezersaanbieding

Speciaal voor de lezers van Checkpoint is 'Na de missie' met € 5,- korting te bestellen

Bestel via eburon.nl/na_de_missie met kortingscode: 4F976D88

ISBN 978-90-5972-641-3

Normale prijs € 15,-

Aanbiedingsprijs
€10,-

 Eburon

Deze aanbieding is geldig tot 10 februari 2013

Kill Zone

Toen ik in 2006 mijn eerste boek publiceerde, was mijn doel een boek te schrijven dat ik vooral zelf zou willen lezen. Een boek vol actie, waar gebeurd drama en avontuur. Zaken die me erg zouden aanspreken. Nu, in 2012, komt er precies zo'n boek uit. Een boek dat me jaloers maakt. Het boek heet **Kill Zone** en is geschreven door Clifford Cremer. Jaren geleden

schreef oud-marinier Cremer al het boek *Bomberjack*. Het boek werd een groot succes. Kill Zone kan alleen maar een nog groter succes worden. Het boek vertelt in de ik-vorm het verhaal van een oud-marinier die *contractor* werd in Irak en Afghanistan. Als particulier beveiliging, in dienst van verschillende beveiligingsbedrijven, begeleidt deze oud-marinier konvooien of belangrijke personen, bewaakt hij vooruitgeschoven posten en verzamelt hij inlichtingen. Cremer slaagt erin om door de ogen van deze Nederlander de lezer mee te voeren naar aanslagen met

bermbommen, zelfmoordaanslagen, corrupte politieagenten, *air-strikes*, gevangengenomen contractors en vuurgevechten. Je vraagt je af hoe Cremer in contact is gekomen met deze persoon. Het is in ieder geval een boek geworden met veel vaart. Na afloop realiseer je je dat het niet alleen een spannend boek is, maar ook de ware geschiedenis van een hele taai Nijmegenaar. Dit boek verdient niet alleen een aanbeveling voor mensen die graag een spannend boek lezen, maar het is ook absoluut een aanrader voor degenen die zich willen verdiepen in de *War on Terror*. (RvdK)

Kill Zone – Clifford C. Cremer

271 pagina's

€ 17,95

Uitgeverij Aspekt, Soesterberg (tel: 0346-353895)

www.uitgeverijaspekt.nl

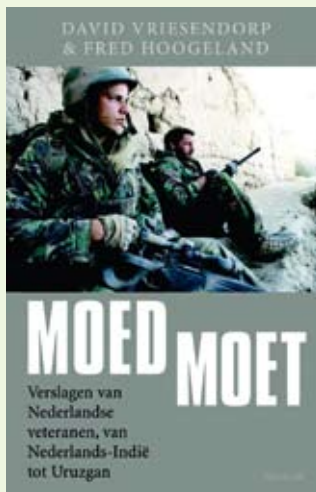
ISBN 9789461532060

Moed moet

Met de regelmaat van de klok verschijnen er interviewboeken van veteranen. In **Moed moet** proberen David Vriesendorp en Fred Hoogeland achter de ethische en morele dilemma's te komen waar militairen op uitzending voor komen te staan. Vriesendorp schreef eerder *De rol van het geweten*, met interviews met voorzitters van raden van bestuur van grote multinationals, en Hoogeland maakte carrière bij het Korps Mariniers en werd meerdere malen uitgezonden. Zij interviewden voor het boek de afgelopen jaren zeventien mannen en twee vrouwen, veelal veteranen, maar ook de weduwe van marinier Jeroen Houweling, die in Afghanistan sneuvelde en aan wie het boek is opgedragen, en de strafadvocaat Geert-Jan Knoops, die vooral bekend is vanwege de verdediging van militairen als Erik O. en ridder MWO Marco Kroon. De laatste wordt ook geïnterviewd, evenals zijn collega-ridder

Giovanni Hakkenberg en bekende veteranen als voormalig Commandant der Strijdkrachten Peter van Uhm en generaal-majoor der mariniers b.d. Patrick Cammaert. En hoewel alle krijgsmacht delen vertegenwoordigd zijn, lijkt de keuze van de geïnterviewden wat willekeurig. Wel komen er meerdere dragers van dapperheidonderscheidingen aan het woord. Tot opmerkelijke nieuwe inzichten over moed, beleid en trouw (de termen die horen bij de hoogste militaire onderscheidingen)

leidt dat niet, maar er worden interessante thema's aangeroerd, zoals de rol van waarden en normen, leiderschap en het thuisfront. En soms worden er opmerkelijke feiten verteld, zoals in het interview met kapitein der mariniers b.d. John Titahena, die onder meer als commandant van de Bijzondere Bijstandseenheid van het Korps Mariniers bij de beëindiging van de gijzelingsacties van Zuid-Molukkers betrokken was. Ook kritiek op de organisatie wordt niet geschuwd, zoals onder meer blijkt uit het interview met Niels Roelen, die dat eerder ook al deed in zijn eigen boek *Soldaat in Uruzgan*. Al met al zeker een leeswaardig boek, dat in elk geval probeert om de minder oppervlakkige thema's in de veteranenbeleving uit te diepen. (FL)

Moed moet – David Vriesendorp en Fred Hoogeland

275 pagina's, geïllustreerd

€ 19,99 (veteranenprijs € 17,50; zie aanbieding pag. 11)

Uitgeverij Unieboek/Het Spectrum bv, Houten

(tel: 030-7998300)

www.unieboekspectrum.nl

ISBN 9789000316632

Mama is soldaat

Bosnië- en Irakveteraan Anke Dorpmanns (zie *Checkpoint 5-2011*) schreef het voorleesboek **Mama is soldaat** voor de allerkleinsten. In het boek legt een klein meisje in simpele bewoordingen uit wat het voor haar betekent om haar moeder te missen als die op uitzending is. Het verhaal bestaat uit korte zinnen en mooie tekeningen. De tekeningen geven de wisselende gevoelens van het meisje goed weer. Dorpmanns hoopt dat militairen het boek kunnen gebruiken om

zich samen met hun kinderen voor te bereiden op hun uitzending, zo geeft ze aan op de site van de Nederlandse Veteranendag. Een aantal militairen dat op uitzending gaat, heeft kleine

kinderen die voorbereid moeten worden op het vertrek. Het is een beetje de vraag hoeveel moeders, die kinderen hebben in de leeftijd van het meisje uit het boek, op uitzending gaan. Maar vaders die op missie gaan, kunnen het boek ook prima voorlezen en dan de mama in het boek vervangen door een papa. Want ook als een papa weggaat, missen de kinderen het stoeien en zijn knuffels en verhaaltjes voor het slapen gaan. (LvD)

Mama is soldaat – Anke Dorpmanns, tekeningen van Maikel Verkoelen

32 pagina's, geïllustreerd

€ 13,95

De vier windstreken, Rijswijk (tel: 070-4131191)

www.devierwindstreken.com

ISBN 9789051162868

De Nederlandse Rode Baretten

Boeken die je bij het doorlezen doen denken aan reclamefolders wekken argwaan. Dat gevoel bekwam me ook tijdens het lezen van het in oktober gepubliceerde boek **De Nederlandse Rode Baretten**. Dit boek van de hand van Laurens van Aggelen handelt over de geschiedenis van de Luchtmobiele Brigade in de jaren tussen 1992 en 2012. In dit boek toont de auteur zich een bewonderaar van Rode Baretten in

het algemeen en van Luchtmobiel, gesymboliseerd door de valk, in het bijzonder. Binnen redelijke grenzen is daar niets mis mee, maar hier hindert die bewondering het kritisch vermogen van de auteur. Zo staat hij te weinig stil bij Srebrenica en overste Karremans – twee namen die onlosmakelijk zijn

verbonden met de geschiedenis van de brigade. Over de (al dan niet vermeende) racistische en seksueel getinte incidenten die met name zijn verbonden aan Dutchbat 2 wordt ook niet of nauwelijks gerept. En tussen al het werkelijk schitterende beeldmateriaal ontbreekt de beroemde discriminerende graffiti over Moslimvrouwen. Onder meer hierdoor is het boek beter geslaagd als promotie voor dan als serieuze geschiedschrijving over Luchtmobiel. Dat gevoel wordt nog versterkt door het gegeven dat het boek verre van foutloos is. Twee voorbeelden:

- in het voorwoord door brigadegeneraal Nico Geerts laat de auteur de generaal de lijfspreuk van de brigade *Nec temere, nec timide* vertalen als 'Nog roekeloos, nog vreesachtig'. Dat moet je dus écht niet willen met een 'g'.

- op pagina 71 staat een foto waarvan het bijschrift vermeldt: 'Defilé tijdens Veteranendag bijgewoond door ZKH Prins Bernhard'. Echter: Bernhard was al overleden voordat de

eerste Veteranendag plaatsvond. Wat getoond wordt, is een beeld van Wageningen en dat is toch heel iets anders dan de Veteranendag.

Ter afsluiting: in zijn enthousiasme stapt de auteur in menig val(k)kuil. Dat is spijtig, want de geschiedenis en het optreden van deze brigade verdienen beter. Een boek om snel te vergeten dus? Dat zeker niet, want er vallen ook positieve zaken te melden. Zo bevat het boek een schat aan informatie, een boeiende portie *oral history*, het is werkelijk prachtig uitgevoerd en – als gezegd – het is schitterend geïllustreerd. Dat maakt het een aantrekkelijke publicatie voor diegenen die de brigade een warm hart toedragen. Zij die op zoek zijn naar een doorwrochte geschiedenis van de brigade moeten echter nog even geduld hebben. (JS)

De Nederlandse Rode Baretten, 11 Luchtmobiele Brigade (Air Assault) '7 December' (1992-2012) – Laurens van Aggelen

216 pagina's, rijk geïllustreerd

€ 32,50

Uitgeverij White Elephant Publishing, Arnhem

(tel: 026-3623856)

www.we-publishing.nl

ISBN: 9789079763009

Ook verschenen

Onderscheidingstekens van de Koninklijke Marine

In dit boek staan alle emblemen van het vlootpersoneel en de mariniers van 1945 tot 2012. De onderscheidingstekens die in dit boek beschreven worden zijn onderzocht op herkomst en gebruik. De auteurs hebben geprobeerd een zo compleet mogelijk beeld te geven, al realiseren ze zich dat het vrijwel

onmogelijk is alles wat er op het uniform wordt gedragen in één boek samen te vatten. Dat komt ook omdat het onderwerp voortdurend in beweging is vanwege veranderende voorschriften. Vele fraaie emblemen zijn inmiddels vervallen, maar er komen ook steeds nieuwe bij. In het voorjaar van 2013 verschijnt het tweede deel, met daarin onder meer de emblemen van opleidingen, kazernes, schepen en eenheden.

Onderscheidingstekens van de Koninklijke Marine.

Periode 1945-2012 – Dick Beumer en Carel Fleischacker

192 pagina's, rijk geïllustreerd

€ 38,96

Lanasta, Emmen (tel: 0591-618747)

www.lanasta.com

ISBN 9789086161157

‘Iedereen had zijn eigen taak’

In Nieuw-Guinea werd Loek Martin ingezet als pelotonscommandant. Daar ontdekte hij de sensatie van fysieke inspanning gecombineerd met het onbekende. Nog steeds maakt de inmiddels 84-jarige veteraan een aantal keren per jaar een lange fiets- of wandeltocht. Over zijn fietstocht naar Santiago de Compostella maakte hij een prachtig boekje.

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer
Foto: Fred van Brandwijk

I nfanterist Loek Martin vond het jammer dat hij Indië had gemist en meldde zich daarom als vrijwilliger voor Nieuw-Guinea. Na een korte voorbereiding in Assen vertrok hij naar Sorong waar hij werd ingezet als pelotonscommandant. “We hadden als taak om Indonesische infiltranten tegen te houden en gingen vaak op patrouille.”

Verantwoordelijkheid

De jonge luitenant ging op patrouille met Indië- en Koreaveteranen die soms ouder waren dan hijzelf. “Mensen met levenservaring die gehecht waren aan de vriendschap die zij vonden in de collectiviteit van het leger.” Voor een tiendaagse patrouille was een goede voorbereiding uitermate belangrijk. Martin vond het van belang om zijn hele groep, een man of tien, twaalf, nadrukkelijk bij de voorbereiding te betrekken. “Iedereen had zijn eigen taak en wist wat hij moest doen. Verder vergezelden Papoea’s ons als dragers. Die mannen waren vreselijk sterk. Met een goed op elkaar afgestemd team ging ik dan op pad, een hele verantwoordelijkheid.”

Tijdens de patrouilles kwam Martin in aanraking met de Papoeabevolking. “Zij verplaatsten zich regelmatig en dan vonden we een verlaten kampong. Dieper in het oerwoud trof je dan een nieuw

Naam en leeftijd:	Loek Martin (84)
Rang en functie:	1e luitenant, pelotonscommandant
Uitzending:	Nieuw-Guinea (1954/’55)
Is nu:	gepensioneerd hoofd sociale zaken Philips
Hobby’s:	schrijven, sport, vrijwilligerswerk
Hekel aan:	politici die mensen zand in de ogen strooien
Beste oorlogsfilm:	Casablanca

dorp aan. Daar was men al op de hoogte van onze komst en de *kapala kampong*, het dorpshoofd, stond al klaar om ons te ontvangen. Dan werd de Nederlandse vlag in de top gehesen. Heel bijzonder.” Tijdens de tochten door het oerwoud was men volledig op zichzelf aangevoelen. De soldaten maakten voor hun pelotonscommandant een bedje. Die laatste maakte zijn dagrapport op terwijl de dragers hun eigen kampement inrichtten. “Eens, nadat we ons hadden ingericht voor de nacht, werden we opgeschrikt door een afgrijselijk gegil. Een van de dragers had koliek. De hospik kon de arme man niets anders geven dan een paar aspirientjes. De volgende ochtend leefde hij niet meer. Op kompas zijn we toen in drie dagen naar de kust gelopen. Daar konden we radio Sorong bereiken en de dode man werd met de boot afgevoerd. Dat maakt grote indruk.”

Sportprestaties

Een gebroken enkel, opgelopen tijdens een voetbalwedstrijd, maakte in 1955 een abrupt einde aan het avontuur van Martin in Nieuw-Guinea. “Men

wilde geen risico lopen en ik werd via Hollandia gerepatriëerd. In Nederland belandde ik in het revalidatiecentrum in Doorn. Na herstel ging ik terug naar de SROI in Ermelo en liep vervolgens mijn eerste Vierdaagse. Op 14 februari 1956 besloten mijn collega Hidde Aal en ik de Elfstedentocht te rijden. Dat is de zwaarste sportprestatie die ik ooit geleverd heb. Ik vond het geweldig.” Na dertien jaar verliet Martin vanwege schietdoofheid Defensie en startte bij Philips een nieuwe carrière. De sensatie van fysieke inspanning en het onbekende blijven echter trekken. De Nieuw-Guineaveteraan maakt nog steeds lange fiets- en wandeltochten. “Reizen is terugkeren, terug naar de plek van vertrek, iets ervarener, iets wijzer...”

Loek Martin schreef een boekje over zijn fietstocht naar Santiago de Compostella (96 pagina’s, met illustraties van Karel Kindermans). Checkpoint-lezers kunnen het boekje ‘Pelgrim tegen wil en dank’ bestellen door € 15,- (i.p.v. € 19,95) over te maken op rekeningnummer 1026899 t.n.v. G.L. Martin o.v.v. hun adresgegevens. Info: martin.ba@planet.nl

‘Opschrijven was confronterend’

“Mijn witte vrachtwagen was mijn eerste auto. En ik was ook nog nooit zo lang en ver zonder mijn ouders op pad geweest”, aldus Dave Heemskerk. Hij werd in 1993 als ‘bleue’ 19-jarige voor een half jaar als chauffeur naar Bosnië uitgezonden.

Naam en leeftijd:	Dave Heemskerk (39)
Rang en functie:	soldaat, chauffeur 4-tonner
Uitzending:	Bosnië (UNPROFOR, 1993)
Is nu:	communicatieadviseur
Hobby’s:	‘Ik ben korporaal reservist’
Hekel aan:	verborgen agenda’s en mensen die anderen laten vallen
Favoriete oorlogsfilm:	Stalingrad

zonder Grenzen was uitgevoerd, wereldnieuws en op alle televisiejournals te zien.

Boek

Nu, bijna twintig jaar later, heeft Heemskerk een persoonlijk verhaal over deze gebeurtenis geschreven met de titel ‘Tien kubieke meter ellende’, die verwijst naar de enorme berg vuil die ze uit het ziekenhuis hadden gehaald. Dit verhaal is opgenomen in de bundel *We missen één man* (zie *Checkboek 6-2012*), waarin zestien veteranen hun ervaringen en emoties in verhalen hebben gevat. “Om dit te kunnen schrijven, moet je dingen die je onbewust hebt weggestopt weer heel bewust oprakelen. Dat was heel confronterend”, aldus Heemskerk. Toch is hij blij dat hij dat gedaan heeft. “Ik vond het ook een uitdaging omdat ik voorheen als journalist altijd gewend was om veel kortere stukken te schrijven. Dit was heel anders.”

Journalist is hij intussen niet meer en als militair was hij al in 1994 afgeweerd. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan, want sinds een jaar zit hij bij de Nationale Reserve. En daar is hij onverholen trots op. “Het is heel zinvol”, benadrukt hij. Dat hij ook nog regelmatig op zijn ‘geliefde’ 4-tonner mag rijden, is een aangename bijzaak. “Het zijn nog dezelfde vrachtwagens als waarin ik les heb gehad en waarmee ik door Bosnië heb gereden”, vertelt hij met een glimlach van oor tot oor.

Door: Anne Salomons

Foto: Birgit de Roij

Hoewel hij vijf jaar uitstel had gekregen, meldde Dave Heemskerk zich toch aan voor militaire dienst, omdat beroepsmilitair misschien iets voor hem was. Een uitzending was dan een goede graadmeter én het avontuur lonkte. En zo kwam hij bij de opleiding voor UNPROFOR terecht en werd chauffeur van een 4-tonner. “Ik kwam bij het ‘kinderwagenpeloton’, omdat wij met 4-tonners reden en de anderen met 10-tonners”, grapt hij. Na een paar maanden opleiding was het zover en zat hij in juli 1993 in het vliegtuig op weg naar Bosnië. Toen hij met zijn 4-tonner kriskras met bevoorradingen door Centraal-Bosnië reed, was hij nog zeer naïef, zo zegt Heemskerk zelf. “Ik heb heel veel dingen niet gezien en signaleerde weinig. Ik vond het allemaal heel avontuurlijk en ik ben nooit bang geweest.”

Ziekenhuis

Terugkijkend op zijn uitzending zou Heemskerk dan ook zo weer willen

gaan. Voor hem was het een leerzame en vormende tijd. Maar één ding is hem wel altijd bijgebleven als afschuwelijke herinnering, dat was toen hij meehielp aan de bevoorrading en de schoonmaak van een ziekenhuis voor geestelijk gehandicapten dat midden op de frontlijn in Fojnica lag.

“Hier had ik me, onwetend, als vrijwilliger voor aangemeld. Ik zat twee weken in Bosnië toen er een oproep kwam om te gaan rijden met een spoedtransport. Het bleek dat we goederen gingen brengen naar een hospitaal dat door het verplegend personeel was verlaten. Daar troffen we uitgemergelde geestelijk gehandicapte kinderen aan in totaal vervuilde bedjes, smerige kamers en gangen. De poep, urine en het braaksel zaten overal. Voor we de goederen konden afgeven, moest er eerst flink worden schoongemaakt en dat hebben we gedaan. Ondertussen hadden we bevel gekregen om de kinderen niet op te pakken of aan te raken omdat ze ziektes konden overbrengen.” De volgende dag was deze hulpactie, die samen met UNHCR, de Canadezen en Artsen

Veteranenontmoetingscentrum in Woensdrecht telt ook jonge veteranen

‘De waarde van veteraan zijn’

In de vijf jaar dat het Veteranenontmoetingscentrum Woensdrecht bestaat, is het uitgegroeid tot een vaste waarde in de veteranengemeenschap rondom de militaire vliegbasis. En hoewel de oudere veteranen de boventoon voeren, zorgen een Kosovo- en een Afghanistanveteraan voor een stevige inbreng van de ‘jonkies’ in het bestuur. *Checkpoint* ging kijken bij de viering van het eerste lustrum.

Tekst en foto's: Fred Lardenoye

‘De waarde van veteraan zijn’ is de titel van de lezing die prof. dr. Fred van Iersel houdt tijdens de feestelijke bijeenkomst in restaurant De Blauwe Pauw ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van Veteranenontmoetingscentrum Woensdrecht. De bijzonder hoogleraar vraagstukken geestelijke verzorging bij de krijgsmacht aan de Theologische Faculteit van de universiteit van Tilburg houdt een prikkelend

heid. Iets wat na afloop onmiddellijk bevestigd wordt door een Indië- en een Rwandaveteraan die zich beklagen over de gebrekkige voorbereiding op hun uitzending. Oudere en jongere veteranen blijken in elk geval gemeenschappelijke ervaringen te delen. Niet voor niets benadrukt de plaatsvervangend commandant van de vliegbasis Woensdrecht in zijn feestrede de verbondenheid tussen actieve militairen die uitgezonden zijn geweest en veteranen die de dienst al verlaten hebben. “Uw initiatief draagt ertoe bij dat dit lotgenotengevoel ook

tot uitdrukking kan worden gebracht. Wij zullen de contacten dan ook graag verdiepen.”

Ontmoeten

Gemiddeld komen er zo'n 25 tot 30 mensen per ontmoetingsdag, als er een maaltijd is soms wel 50. Opvallend ten opzichte van andere veteranencafés is de aanwe-

zigheid van twee jonge veteranen in het bestuur. Penningmeester Christian Zorge werd uitgezonden naar Kosovo en hield zich daar als militair en burger bezig met het identificeren van lijken. Nu is hij uitvaartverzorgers onder de vlag van Monuta, die tevens sponsor is van het ontmoetingscentrum. “Toen ik kwam, was ik de enige jonge veteraan. Ik merk nu dat oudere veteranen het

heel leuk vinden dat jonge veteranen erbij zijn. Als je een paar keer niet komt, krijg je gelijk te horen: waar was je? Je hoort erbij. Veel meer jonge veteranen zouden zich moeten aansluiten.” Afghanistanveteraan Robert Lansbergen heeft die stap al gezet, hij is inmiddels secretaris van het bestuur. “Ik ben er via Christian bij gekomen en het bevalt prima om ook met oudere veteranen om te gaan.”

Voorzitter René Heinrichs, zelf een Irakveteraan van 61, heeft het dan ook niet voor niets over de band met elkaar en de waardering, ook van oudere voor jonge veteranen. Dat blijkt ook, want tijdens de traditionele nasimaaltijd en drankjes wordt er door de aanwezige Brabantse veteranen van uiteenlopende leeftijden druk gekletst. Want ook al organiseert het veteranencentrum lezingen over Rwanda, de Veteranenwet en vandaag met Van Iersel, het gaat om de uitwisseling. Heinrichs zei het al in zijn speech: “We hebben het Veteranenontmoetingscentrum genoemd, omdat het ontmoeten centraal staat.”

■ V.l.n.r. Christian Zorge, Robert Lansbergen en René Heinrichs.

betoog over de rol van de veteraan als het gaat om de waardering van het militaire beroep.

“Er wordt nooit zoveel gelogen als na een jachtpartij, tijdens een oorlog en vóór de verkiezingen”, citeert hij de Duitse kanselier Von Bismarck om daarmee te illustreren dat de militair vaak met een heel ander beeld naar het strijdtoneel wordt gestuurd dan de werkelijk-

Wat: Veteranenontmoetingscentrum
Woensdrecht

Waar: restaurant De Blauwe Pauw van de Volksabdij aan de Onze Lieve Vrouw ter Duinlaan 199, 4641 RM Ossendrecht, tel: 0164-672546, fax: 0164-474420, e-mail: info@devolksabdij.nl

Wanneer: iedere laatste donderdag van de maand, behalve op feestdagen, 19.00-22.00 uur
Voor wie: alle veteranen

Info: Robert Lansbergen, tel: 06-23191672, e-mail: robert_lansbergen@hotmail.com